

II WOJNA ŚWIATOWA – KALENDARIUM (POLSKA)

1934

*** wiosna - powołanie przez Józefa Piłsudskiego tzw. Laboratorium - komórki analitycznej przy Głównym Inspektoracie Sił Zbrojnych; jej celem było udzielenie odpowiedzi na pytanie: czy większe niebezpieczeństwo grozi Polsce ze strony Niemiec, czy ZSRR? Wyniki nie był jednoznaczne. Stanęło na tym, że „Rosja może być wcześniej niebezpieczna, natomiast Niemcy będą później bezwzględnie niebezpieczniejsze". Mimo śmierci marszałka (12.05.1935 r.) była to dyrektywa polskiej polityki zagranicznej do końca 1938 r.**

1938

*** wrzesień - podczas obrad na konferencji monachijskiej (układ monachijski) minister spraw zagranicznych Niemiec Joachim von Ribbentrop zwraca się do ambasadora Polski Józefa Lipskiego z propozycją przystąpienia do paktu antykominternowskiego, proponując też oddanie Gdańska i budowę szosy eksterytorialnej łączącej Prusy Wschodnie z III Rzeszą; otrzymuje wymijającą odpowiedź.**
*** 30 września - Polska występuje do rządu Czechosłowacji z żądaniem zwrotu Zaolzia - części Śląska Cieszyńskiego zagarniętego przez Czechosłowację w roku 1920; wojska polskie wkraczają na Zaolzie 2 października - jeszcze zanim Niemcy zaczęli zajmować Sudety.**
*** 24 października spotkanie ambasadora Lipskiego z Ribbentropem w Berchtesgaden - górskiej rezydencji Hitlera; Ribbentrop stawia propozycję „całościowego uregulowania stosunków"; warunki - oddanie Gdańska i szosa eksterytorialna.**

1939

*** 5 - 6 stycznia - spotkanie ministra spraw zagranicznych Polski Józefa Becka w Berchtesgaden z Hitlerem i Ribbentropem; znów staje sprawa Gdańska; Beck odmawia.**
*** 25 stycznia - Ribbentrop w Warszawie; otrzymuje odpowiedź negatywną.**
*** kwiecień - Hitler wydaje polecenie opracowania „Fall Weiss" - planu wojny przeciw Polsce.**
*** 5 maja - w odpowiedzi na pogróżki Hitlera minister Beck wygłasza słynne przemówienie w Sejmie, w którym odrzuca propozycje niemieckie.**
*** 9 maja - polska misja wojskowa zawiera konwencję wojskową z Francuzami o pomocy wojskowej w przypadku ataku na Polskę; rząd polski nie wie, że już 24 kwietnia 1939 r., to jest przed francusko-polskimi i angielsko-polskimi rozmowami wojskowymi, sztaby generalne Francji i Anglii wspólnie uznały, że ...w pierwszej fazie wojny jedyną bronią ofensywną, jaką Alianci mogą się skutecznie posłużyć, jest broń gospodarcza; oba sztaby zgodziły się także, że ich „główną strategią będzie strategia defensywna"; wkrótce potem, w lipcu, na konferencji szefów sztabów generalnych Francji i Wielkiej Brytanii zdecydowano, że ...los Polski będzie zależał od ostatecznego wyniku wojny..., a nie od tego, czy Francja i Wielka Brytania zdołają odciążyć Polskę na samym początku wojny.**
*** 23 - 24 sierpnia - podpisanie układu Ribbentrop - Mołotow; wkrótce wieść o nim dotarła do Anglii, Francji i USA; o planach podwójnego ataku na Polskę wiedzą wszyscy z wyjątkiem niej samej.**
*** 25 sierpnia - podpisanie polsko-brytyjskiego układu sojuszniczego.**
*** 1 WRZEŚNIA, GODZ. 4.45 - ATAK NIEMCÓW NA POLSKĘ.**
*** 6 września - kończy się bitwa graniczna; wojska polskie wycofują się na wschód.**
*** 17 WRZEŚNIA - WOJSKA RADZIECKIE PRZEKRACZAJĄ GRANICĘ RZECZPOSPOLITEJ. Formalnym pretekstem jest rozpad państwa polskiego i konieczność ochrony ludności białoruskiej i ukraińskiej; prezydent, rząd i wódz naczelny opuszczają teren Polski; marszałek Śmigły-Rydz zakazuje podejmowania walki z armią radziecką i wycofywanie się na teren Węgier i Rumunii.**
*** 23 września - prezydent Mościcki internowany w Rumunii wyznacza na swego następcę (konstytucja kwietniowa dopuszczała taką możliwość) gen. Bolesława Wieniawę-Długoszowskiego; pod naciskiem Francji 30 września ta nominacja zostaje cofnięta; Mościcki wyznacza na swego następcę Władysława Raczkiewicza, prezesa Światowego Związku Polaków z Zagranicy; nowy prezydent wyznacza gen. Władysława Sikorskiego na premiera; 2 października rząd Sikorskiego zostaje uznany przez Francję, Anglię i USA; 7 listopada Sikorski zostaje naczelnym wodzem Polskich Sił Zbrojnych (PSZ).**
*** 28 września - kapitulacja Warszawy; dzień wcześniej powstaje pierwsza organizacji konspiracyjna - Służba Zwycięstwu Polski (SZP) pod dowództwem gen. Michała Tokarzewicza-Karaszewskiego.**
*** 5 października - kapitulacja grupy „Polesie" gen. Kleeberga - ostatniego walczącego ugrupowania wojskowego.**
*** 22 października - na terenach zajętych przez ZSRR zostają przeprowadzone „wybory", których wynik jest łatwy do przewidzenia; 2 listopada tereny te zostają włączone do ZSRR „na prośbę" wybranych zgromadzeń.**
*** 13 listopada - na rozkaz gen. Sikorskiego SZP zostaje rozwiązana a na jej miejsce zostaje powołany Związek Walki Zbrojnej (ZWZ), którym w kraju dowodzi płk Rowecki ps. „Grot".**
*** 18 listopada - podpisano umowę o współpracy między PSZ i armią brytyjską.**

1940

*** 4 stycznia - podpisanie umowy między premierami Polski i Francji dotyczącej utworzenia dwóch korpusów polskich we Francji; PSZ liczą około 80 tys. żołnierzy i 10 tys. personelu lotniczego (we Francji i Wlk. Brytanii)**
*** 8 - 10 lutego - pierwsza fala deportacji z terenów polskich pod okupacją ZSRR - objęła około 250 tys. osób; szacuje się, że do 1941 r. deportowano około 1,7 mln Polaków - ponad 10 proc. ogółu ludności mieszkających w zajętej przez ZSRR części Polski.**
*** 3 kwietnia - data pierwszej egzekucji polskich oficerów w Katyniu.**
*** 8 maja - w Norwegii ląduje polska Samodzielna Brygada Strzelców Podhalańskich - bitwa pod Narwikiem jest pierwszym starciem polskiego wojska poza granicami Polski.**
*** maj - czerwiec - udział Polskich Sił Zbrojnych w kampanii francuskiej.**
*** 20 - 21 czerwca - w Palmirach rozstrzelano 378 więźniów gestapo; do lipca 1941 r. rozstrzelano tam 1700 Polaków.**
*** 3 lipca - powołanie Delegatury Rządu na Kraj.**
*** 1 sierpnia - koniec października - bitwa o Anglię; bierze w niej udział 151 pilotów polskich; na 1733 zestrzelenia 203 było dziełem Polaków.**
*** połowa października - NKWD podejmuje szkolenie grupy oficerów polskich na czele z ppłk. Zygmuntem Berlingiem.**

1941

*** 22 - 23 czerwca - podczas ewakuacji więźniów wskutek inwazji niemieckiej na ZSRR zginęło około 50 tys. Polaków; ppłk Berling wraz z grupą 13 oficerów wysyła do komisarza ds. bezpieczeństwa deklarację o gotowości współpracy; Stalin na razie nie przyjmuje tej oferty.**
*** 23 czerwca - gen. Sikorski w przemówieniu radiowym wyraża gotowość do nawiązania stosunków z ZSRR pod warunkiem uznania granic z 1921 r. i uwolnienia uwięzionych Polaków; ta deklaracja stanie się podstawą do negocjacji Polska - ZSRR, w których główną rolę odgrywają Brytyjczycy.**
*** 5 lipca - pierwsze spotkanie gen. Sikorskiego z ambasadorem ZSRR w Londynie - Iwanem Majskim; strona radziecka nie godzi się na warunki polskie.**
*** 30 lipca - układ Sikorski - Majski, zawarty w obecności premiera Churchilla; ZSRR godzi się na unieważnienie układów radziecko-niemieckich z 1939 r., co jednak nie oznacza uznania granic Polski z 1921 r.; obie strony zawierają stosunki dyplomatyczne; Spornym problemem jest ilość uwięzionych i deportowanych Polaków; Majski przyznaje się tylko do 20 tys., zgadza się jednak na stworzenie armii polskiej w ZSRR.**
*** 6 sierpnia - gen. Sikorski mianuje dowódcą armii polskiej w ZSRR gen. Władysława Andersa, zwolnionego z więzienia na Łubiance.**
*** 18 - 28 sierpnia - Samodzielna Brygada Strzelców Podhalańskich luzuje Australijczyków w Tobruku (Afryka Płn.); w czasie walk do grudnia 1941 r. brygada traci 25 proc. stanu osobowego.**
*** 13 października - wobec trudności w dostawie żywności, uzbrojenia i lekarstw dla armii Andersa rząd Wlk. Brytanii proponuje ewakuację części armii do Iranu - gen. Sikorski akceptuje tę propozycję; rozmowy o rozbudowie wojska polskiego są kontynuowane 3 - 4 grudnia z udziałem Stalina; ZSRR godzi się na stworzenie 96-tysięcznej armii polskiej (plus 30 tys. w formacjach pomocniczych) i na ewakuację 25 tys. żołnierzy na Bliski Wschód.**

1942

*** 18 marca - podczas wizyty u Stalina gen. Anders prosi o zwiększenie racji żywnościowych dla armii polskiej; Stalin zgadza się na pozostawienie w ZSRR tylko trzech dywizji i jednego pułku rezerwowego, reszta armii może opuścić teren ZSRR; do 5 kwietnia do Iranu przeszło 44 tys. osób, w tym 33 tys. żołnierzy i 11 tys. cywilów.**
*** 25 kwietnia - Stalin zabrania dalszego naboru do armii Andersa.**
*** 31 lipca - władze ZSRR godzą się na opuszczenie ich terytorium przez 70 tys. żołnierzy i ich rodzin.**
*** 12 września - gen. Sikorski przekształca Polskie Siły Zbrojne w ZSRR w Armię Polską na Wschodzie; liczy ona niespełna 6 tys. oficerów i około 60 tys. żołnierzy; wraz z I Korpusem w Szkocji Polska jest czwartą pod względem liczebności aliancką siłą zbrojną.**

1943

*** 16 stycznia - ZSRR formalnie odmawia uznania obywatelstwa polskiego nie tylko Ukraińcom i Białorusinom, którzy w 1939 r. znaleźli się pod okupacją radziecką, lecz także Polakom co oznacza, że deportowani w głąb ZSRR obywatele polscy są uznawani za obywateli ZSRR; tym samym rząd ZSRR uznaje zabór w 1939 r. za legalny i nieodwołalny; sprzeciw rządu polskiego (26 stycznia) zostaje odrzucony.**
*** 14 lutego - Stalin przyjmuje ppłk. Berlinga, który odmówił opuszczenia ZSRR z armią Andersa i nakazuje mu podjęcie starań o stworzenie nowej armii polskiej.**
*** 1 marca - agencja TASS publikuje komunikat, w którym zarzuca rządowi gen. Sikorskiego, iż nie chce uznać praw ludności ukraińskiej i białoruskiej i utracił prawo do reprezentowania narodu polskiego; jest to zapowiedź cofnięcia uznania dla tego rządu; tego samego dnia ukazuje się oświadczenie Związku Patriotów Polskich zapowiadające powstanie „naprawdę wolnej Polski"; NKWD rozpoczyna brutalną akcję odbierania paszportów polskich i odtąd tylko wstąpienie do armii Berlinga daje szansę na powrót do Polski.**
*** 13 kwietnia Niemcy publikują informację o odkryciu grobów w Katyniu.**
*** 15 kwietnia - rząd polski wzywa Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża w Genewie do zbadania grobów w Katyniu.**
*** 21 kwietnia - rząd ZSRR powiadamia rządy Anglii i USA o konieczności zerwania stosunków dyplomatycznych z rządem gen. Sikorskiego.**
*** 5 maja - ambasador polski w Moskwie opuszcza ZSRR.**
*** 4 lipca - katastrofa w Gibraltarze i śmierć gen. Sikorskiego.**
*** 14 lipca - prezydent Raczkiewicz powierza utworzenie nowego rządu Stanisławowi Mikołajczykowi (Stronnictwo Ludowe).**
*** 10 sierpnia - rząd ZSRR zezwala na sformowanie I Korpusu Polskiego pod dowództwem Zygmunta Berlinga, awansowanego do stopnia generała; wczesną wiosną 1944 r. korpus liczył 43,5 tys. żołnierzy.**
*** 12 - 13 października - bitwa pod Lenino; I dywizja kościuszkowska ponosi ciężkie straty i traci zdolność bojową,**
*** 28 listopada i 1 grudnia na konferencji w Teheranie omawiana jest sprawa polska; alianci zachodni przyjmują żądania Stalina - „przesunięcie" Polski na wschodnie ziemie niemieckie, „przyjazne" stosunki Polski z ZSRR, wschodnia granica Polski wzdłuż tzw. linii Curzona; przedstawiciele Polski nie są zaproszeni.**
*** 31 grudnia - powstaje Krajowa Rada Narodowa (KRN) - prokomunistyczna formacja quasi-parlamentarna; dzień później powstaje Armia Ludowa (AL).**

1944

*** 5 stycznia - deklaracja rządu polskiego proponująca dowództwu radzieckiemu współdziałanie w wyzwalaniu Polski; deklaracja zostaje odrzucona przez ZSRR (11 stycznia); Stalin ma już swoją władzę i armię na terenie Polski, rząd polski w Londynie nie jest mu potrzebny.**
*** 20 stycznia - premier Mikołajczyk zostaje powiadomiony przez premiera brytyjskiego Churchilla o postanowieniach teherańskich; premier brytyjski radzi przyjąć stanowisko ZSRR.**
*** 15 lutego - rząd polski - idąc za radą Churchilla - zgadza się na wytyczenie granic Polski „na wschód od Wilna i Lwowa". Zdaniem Churchilla nie zadowoli to ZSRR, który upiera się przy linii Curzona (czyli na zachód od Wilna i Lwowa).**
*** 16 marca - Stalin wyraża zgodę na stworzenie Armii Polskiej na terenie ZSRR.**
*** 18 maja - II Korpus zdobywa Monte Cassino; straty są ciężkie: 924 poległych, 2930 rannych, 345 zaginionych.**
*** 6 - 7 lipca - w ramach akcji „Burza" oddziały AK współdziałają z Armią Czerwoną w wyzwalaniu Wilna; po zakończeniu walk oficerowie zostają aresztowani, a żołnierze, którzy nie dali się wcielić do armii Berlinga - zesłani do obozów koncentracyjnych w głębi ZSRR.**
*** 18 - 21 lipca - Armia Polska Berlinga wkracza do walki pierwszy raz po bitwie pod Lenino.**
*** 22 lipca - w Moskwie ogłoszono tzw. manifest PKWN - Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego, powołanego przez KRN; uznającego m.in. władzę rządu polskiego w Londynie za nielegalną; ZSRR ma więc własny „polski" parlament (KRN), rząd (PKWN) i armię.**
*** 31 lipca - wojska radzieckie otaczają Warszawę od strony Otwocka i Radzymina; dowódca AK gen. „Bór" Komorowski otrzymuje wiadomość, że na przełomie lipca i sierpnia do Moskwy udaje się na rozmowy Stanisław Mikołajczyk, Premier rządu; radiostacja ZPP z Moskwy nadaje wezwania do wszczęcia powstania w Warszawie; „Bór" decyduje się na rozpoczęcie powstania 1 sierpnia pomimo, że dysponuje tylko ok. 5 tys. w pełni uzbrojonych żołnierzy, a przeciwko sobie ma 15-tysięczny garnizon niemiecki, szybko wzmocniony 25-tysięcznym korpusem SS i policji.**
*** 1 sierpnia - początek powstania w Warszawie.**
*** 31 lipca - 9 sierpnia - wizyta premiera Mikołajczyka w Moskwie; w rozmowie ze Stalinem proponuje rozszerzenie rządu polskiego (londyńskiego) o PPR; Stalin odrzuca propozycję; odmawia jednoznacznej deklaracji w sprawie pomocy dla powstania, a w sprawach politycznych zostaje odesłany do PKWN; w czasie dwóch spotkań z przedstawicielami PKWN i KRN Mikołajczyk otrzymuje propozycję objęcia funkcji premiera, ale w skład rządu ma wejść 14 członków PKWN i tylko 4 członków rządu w Londynie.**
*** 15 września - oddziały radzieckie zdobywają Pragę.**
*** 16 - 23 września - oddziały armii Berlinga usiłują uchwycić przyczółki na lewym brzegu Wisły by wspomóc powstanie; bez wsparcia artyleryjskiego i bardziej aktywnego współdziałania powstańców (którzy nie mieli na to sił), oddziały Berlinga muszą się wycofać ponosząc ogromne straty; dowództwo Armii Czerwonej obciąża winą gen. Berlinga, któremu odebrano dowództwo; zastąpił go radziecki generał Stanisław Popławski.**
*** 2 października - kapitulacja powstania warszawskiego; straty polskie wyniosły około 18 tys. zabitych powstańców i około 180-200 tys. zabitych cywilów; straty niemieckie - około 1,5 tys. zabitych żołnierzy.**
*** 24 listopada - premier Mikołajczyk składa dymisję z funkcji szefa rządu polskiego; jego następcą został (29.11) Tomasz Arciszewski (PPS).**

1945

*** 19 stycznia - Armia Krajowa zostaje rozwiązana.**
*** 7 - 18 marca - bitwa I Armii WP o Kołobrzeg; ogromne straty po stronie polskiej.**
*** 27 - 28 marca - aresztowanie 16 przywódców sił politycznych w Polsce z Delegatem Rządu na Kraj gen. Okulickim na czele.**
*** 17 - 21 czerwca - w Moskwie trwa posiedzenie w sprawie powołania nowego rządu polskiego; zgodnie z postanowieniami jałtańskimi obrady przygotowuje Mołotow i ambasadorowie Anglii i USA; powołany zostaje Tymczasowy Rząd Jedności Narodowej (TRJN) (formalnie powołany 28.06.), na czele którego staje Osóbka-Morawski, wicepremierami są Gomułka i Mikołajczyk; dla zademonstrowania swej władzy nad Polską dokładnie w tym samym czasie odbywa się „proces 16"; ogłoszenie wyroku i ogłoszenie powstania TRJN Stalin zaplanował na ten sam dzień - 21 czerwca; 5 lipca TRJN zostaje uznany przez rządy USA i Wlk. Brytanii, cofając poparcie dla rządu w Londynie. Oznacza to koniec II Rzeczpospolitej.**